

Innovatie en provincie

Hans Langenberg ¹

De mate waarin bedrijven in een provincie succesvol innoveren wordt afgemeten aan drie factoren: de innovatiegraad, het omzetaandeel behaald uit geïnnoveerde producten en de groeivoorsprong van innovatieve bedrijven. Per provincie bekeken, blijkt dat het beeld niet eenduidig is. Zo heeft Zeeland relatief het kleinste aantal innovatieve bedrijven, maar realiseren deze wel de hoogste omzetgroei. Een overzicht van de innovativiteit van het midden- en kleinbedrijf.

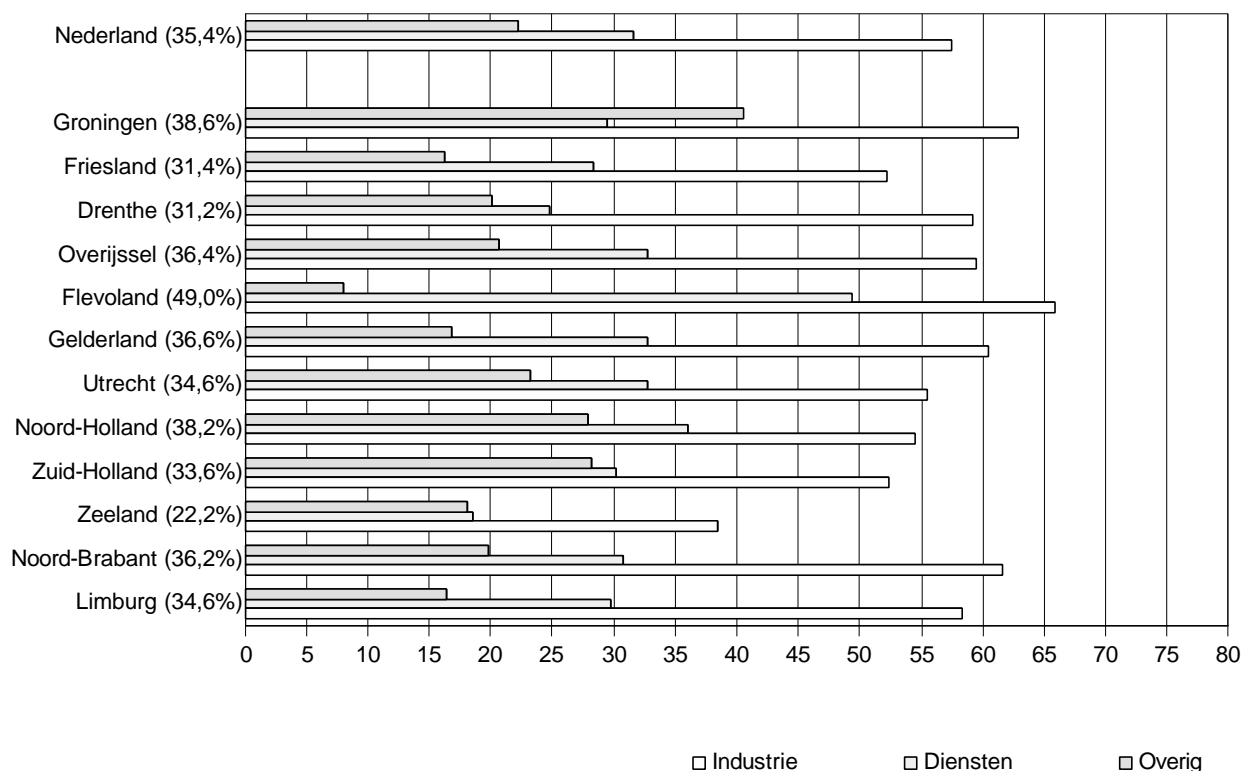
De innovatiegraad in het MKB

Het percentage midden- en kleinbedrijven (MKB) in een provincie dat zich met technologische innovatie bezig houdt wordt aangeduid met innovatiegraad. Aangezien zo'n 90 procent van de bedrijven die zich met innovatie bezig houden daarin ook slagen, is deze innovatiegraad tevens een maat voor het percentage bedrijven dat innovaties realiseert. Algemeen wordt zij gezien als de belangrijkste graadmeter voor provinciale innovatie. Het volgen van het MKB is vooral van belang voor provinciaal innovatiebeleid. De grotere bedrijven werken immers vaak interprovinciaal en zelfs internationaal en overschaduwen met hun hoge innovatie-uitgaven de inspanningen van het MKB.

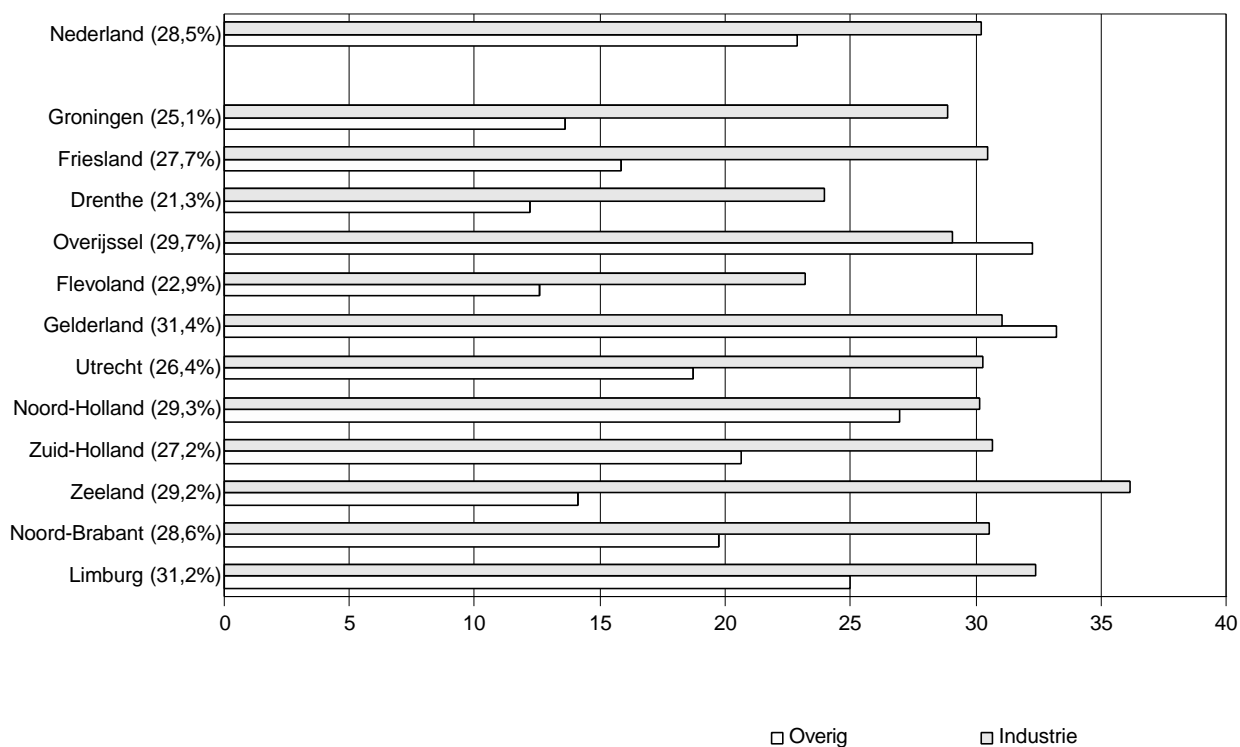
Wat is innoveren?

Vernieuwende activiteiten zijn het op de markt brengen van producten die technologisch verbeterd of nieuw zijn, het in gebruik nemen van productieprocessen die technologisch verbeterd of nieuw zijn, of het doorvoeren van technologische innovaties in de dienstverlening.

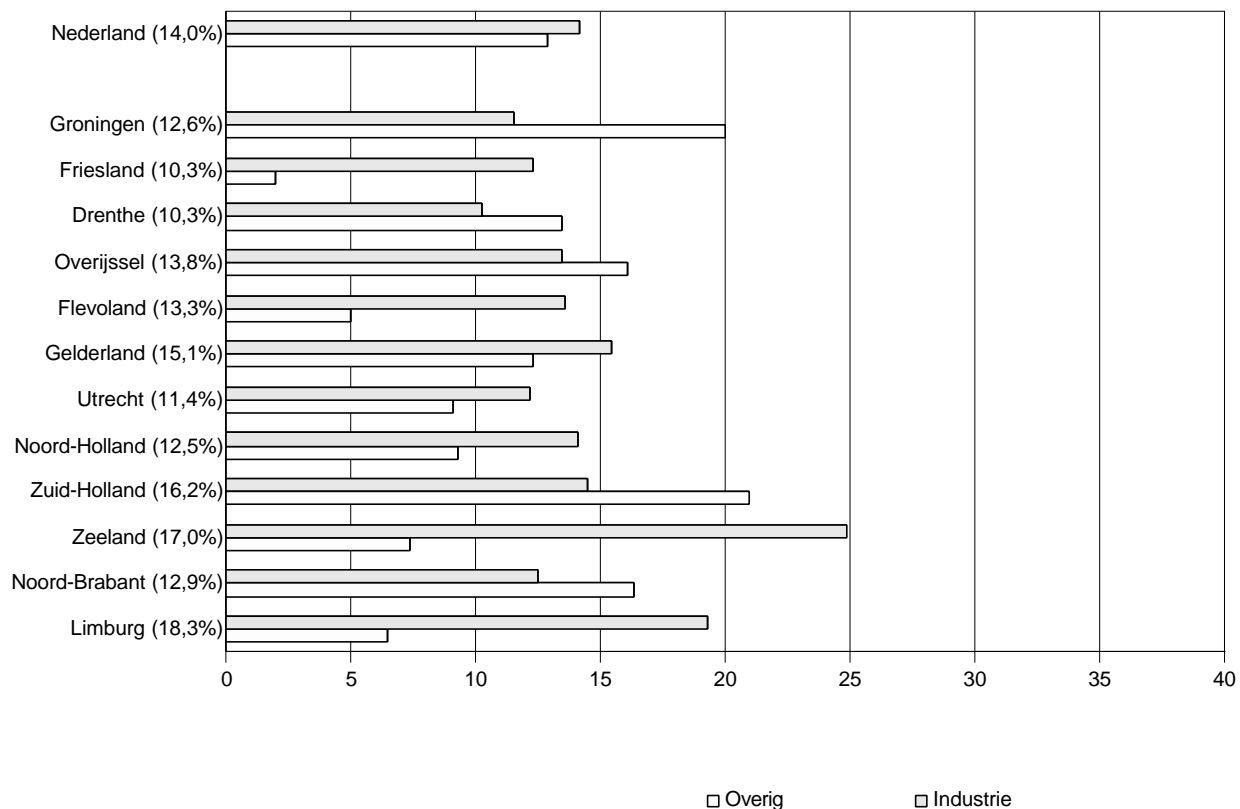
Figuur 1. Innovatiegraad (%) van het Nederlandse MKB naar provincie en sector, 1996

Figuur 2. Omzetaandeel (%) producten nieuw voor het bedrijf (MKB-bedrijven) naar provincie, 1996

Figuur 3. Omzetaandeel (%) producten nieuw voor de markt (MKB-bedrijven) naar provincie, 1996

In de periode 1994-1996 is gemiddeld 35 procent van de Nederlandse MKB-bedrijven actief op het gebied van technologische vernieuwingen. Flevoland steekt met 49 procent ver boven dit gemiddelde uit. Op grote afstand volgen Groningen, Overijssel, Gelderland en Noord-Holland, die alle een innovatiegraad hebben die iets boven het gemiddelde ligt (36-39%). Een gemiddelde innovatiegraad hebben Utrecht, Noord-Brabant en Limburg. Lager dan gemiddeld liggen de innovatiegraden van Friesland, Drenthe en Zuid-Holland (31-34%), terwijl die van Zeeland met 22 procent zeer laag genoemd mag worden.

Over het algemeen liggen de innovatiegraden in de industrie hoger dan die in de overige sectoren. Men zou dus kunnen verwachten dat de innovatiegraad het hoogst zou zijn in typische industrieprovincies als Noord-Brabant en Limburg. Dat dit niet het geval is, zoals uit bovenstaande mag blijken, komt doordat de industrie maar één vijfde van het totale MKB uitmaakt. Met name de situatie in de dienstensector is bepalend voor de innovatiegraad. Uit analyse blijkt dat bijvoorbeeld Flevoland haar hoge innovatiegraad te danken heeft aan een zeer omvangrijke en innovatieve groothandel². Dit laat overigens onverlet dat ook de (vrij kleine) Flevolandse industriector de hoogste innovatiegraad van alle provincies heeft.

Het omzetaandeel van nieuwe producten

De innovatiegraad zegt op zich niets over het effect dat technologische vernieuwingen hebben op de bedrijfsprestaties. Om dit te meten kan het best worden uitgegaan van het aandeel in de omzet dat innoverende bedrijven behalen met nieuwe of vernieuwde producten. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen producten die alleen nieuw zijn voor de betreffende producent en producten die echt nieuw zijn voor de markt. Omdat technologische vernieuwingen in de dienstensector veeleer betrekking hebben op processen en daarom minder vaak tot nieuwe producten leiden, is deze sector niet in dit onderdeel opgenomen.

In alle provincies, behalve Overijssel en Gelderland, is het omzetaandeel van voor het bedrijf nieuwe producten (1996) groter voor bedrijven uit de industriector dan voor die uit de sector Overig³. Bij de meeste provincies schommelt dit aandeel voor wat betreft de industriector rond het landelijk gemiddelde van 30 procent. Alleen in Zeeland ligt het aandeel beduidend hoger (36%) en in Flevoland en Drenthe juist veel lager (rond 23%). In de sector Overig ligt het gemiddelde omzetaandeel van voor het bedrijf nieuwe producten, zoals gezegd, iets lager (23%) en ook lopen de provincies er meer uiteen. Er valt hier een clustering waar te nemen: in de drie noordelijke provincies en in Flevoland en Zeeland is het aandeel relatief laag, terwijl het in de oostelijke provincies (Overijssel en Gelderland) juist hoog is. De zuidelijke en overige westelijke provincies vormen de middenmoot.

Qua omzetaandeel van voor de markt nieuwe producten (1996) ontlopen de sector Industrie en de sector Overig elkaar niet veel (14 resp. 13%). In de industrie schieten vooral de omzetaandelen van Zeeland en Limburg eruit (25 resp. 19%). Hekkenluiter is hier Drenthe met 10 procent. In de sector Overig kennen twee provincies een omzetaandeel van rond de 20 procent: Zuid-Holland en Groningen. Zeer laag liggen de omzetaandelen in Friesland (2%) en Flevoland (5%).

De omzet- en werkgelegenheidsgroei

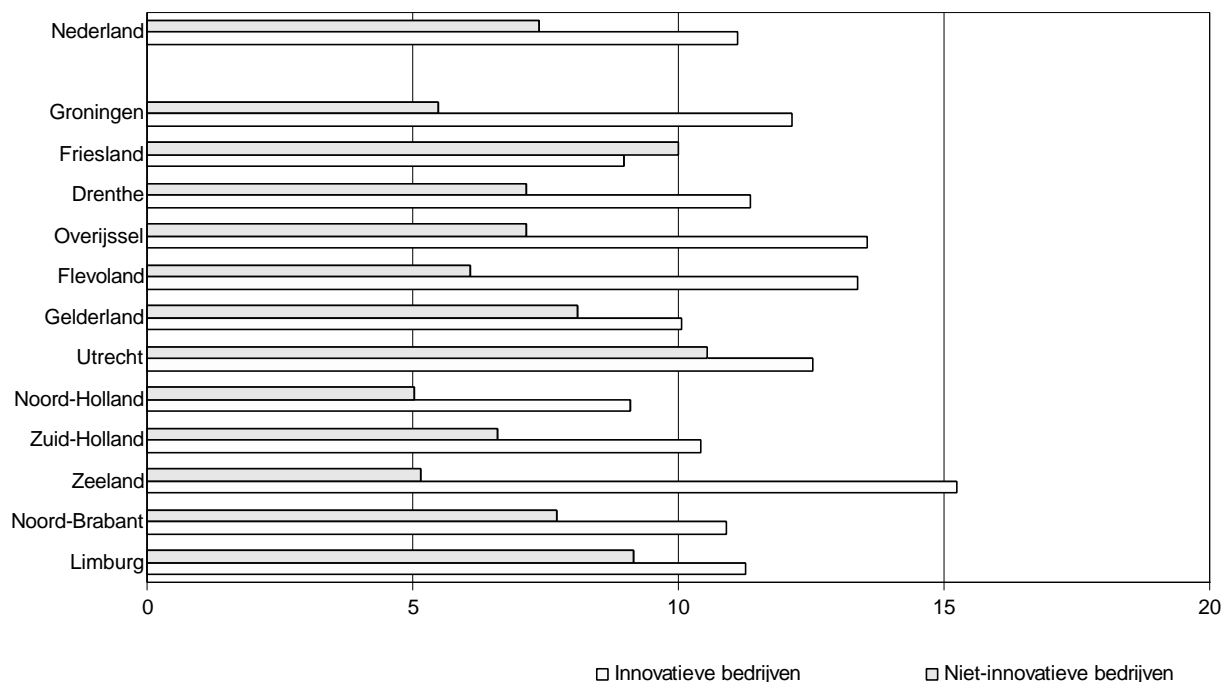
Van elke provincie zijn de groeicijfers over 1994-1996 gemeten, zowel qua omzet als werkgelegenheid. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen innovatieve en niet-innovatieve MKB-bedrijven. Voor de overzichtelijkheid is de uitsplitsing naar sector achterwege gelaten⁴.

De groeicijfers van de innovatieve bedrijven zijn op zichzelf al van belang, maar interessanter is het nog te kijken naar het groeiverschil tussen innovatieve en niet-innovatieve bedrijven. Deze vormen een indicatie voor de mate waarin bedrijven een voorsprong weten te boeken uit vernieuwende activiteiten. In het navolgende wordt het groeiverschil dan ook aangeduid met 'voorsprong', alhoewel deze in incidentele gevallen ook negatief kan zijn.

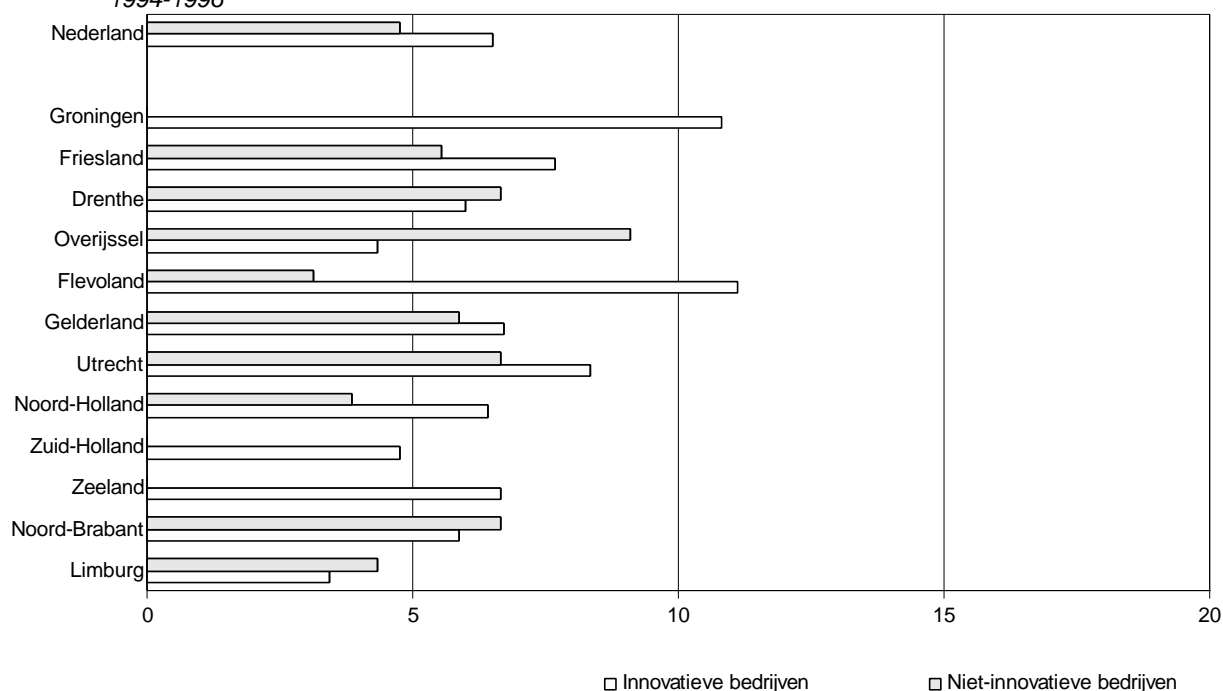
Op landelijk niveau hebben de innovatieve bedrijven in termen van omzetgroei een voorsprong van 3,7 procentpunt. Alleen in Friesland is de 'voorsprong' negatief. Het grootst is de voorsprong in Zeeland (10,1 procentpunt). Ook in Flevoland, Groningen en Overijssel ligt zij boven het gemiddelde. Uitgesproken laag is de voorsprong van de Gelderse, Utrechtse en Limburgse innovatieve bedrijven. Vergelijken we rechtstreeks de omzetgroei van de innovatieve bedrijven, dan staat Zeeland nog steeds bovenaan. De groei van de innovatieve Zeeuwse bedrijven mag opvallend worden genoemd, aangezien Zeeland de laagste innovatiegraad van alle provincies heeft. Kennelijk tikkert daar een kleine groep 'vernieuwers' hard aan de weg. Ook in Groningen, Overijssel en Flevoland stijgt de omzet van innovatieve bedrijven sneller dan gemiddeld. De omzetgroei van de innovatieve bedrijven in Noord-Holland en Friesland blijft iets achter ten opzichte van de rest.

Ook qua werkgelegenheidsgroei was er sprake van een voorsprong van innovatieve bedrijven, zij het een veel kleinere: gemiddeld 1,7 procentpunt. In maar liefst vier provincies was de 'voorsprong' op het gebied van werkgelegenheidsgroei negatief (Drenthe, Overijssel, Noord-Brabant en Limburg). Een reden kan zijn dat het terugdringen van de arbeidskosten juist één van de mogelijke innovatiedoelen is. In Groningen, Flevoland en Zeeland is de voorsprong van de innovatieve bedrijven wel vrij groot (meer dan 5 procentpunt). Zuiver kijkend naar de innovatieve bedrijven, groeide de werkgelegenheid het snelst in Groningen en Flevoland en het traagst in Overijssel en Limburg.

Figuur 4. Omzetgroei (%) van innovatieve en niet-innovatieve MKB-bedrijven naar provincie, 1994-1996

Figuur 5. Werkgelegenheidsgroei (%) van innovatieve en niet-innovatieve MKB-bedrijven naar provincie, 1994-1996

Bovenstaand artikel is gebaseerd op de CBS-publicatie *Innovatie en provincie 1999*. Regionale innovatieprofielen van het MKB in Nederland. De publicatie is verkrijgbaar bij het Centraal Bureau voor de Statistiek, Sector Marketing en Verkoop (prijs: f 75,00 excl. administratie- en verzendkosten). *Innovatie en provincie 1999* sluit aan bij de reeks Kennis en economie.

¹ De auteur is werkzaam bij de Sector Conjunctuur en Technologie van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

² Op de Flevolandse situatie wordt in meer detail ingegaan in: Hans Langenberg, *Innovatie in de polder*, INDEX, januari 2000. Een volledige analyse van de provinciale innovatiegraad is te vinden in paragraaf 2.4 van *Innovatie en provincie 1999*.

³ De sector Overig omvat de bedrijven in de landbouw, bosbouw en visserij, de delfstoffenwinning, de energie- en waterleidingbedrijven, en de bouwnijverheid.

⁴ De publicatie *Innovatie en provincie 1999* geeft wel alle sectorinformatie per provincie.